

נורית זרחי
אמן המסכות

היא יוסף

איש עומד ומציץ פנימה; מבעד לפתח הוא מבחין בדבר
מוזר: אשתו מסרקת את שעריו הארוך של בנו. אוספת
וקולעת צמות, אחר ממהרת ודוחסת אותן אל מתחת
לכיפה המכסה את ראשו.

אבל הבן איננו בנו.

האיש עוצם את עיניו ושכ ופוקח אותן — לילה,
החושך כחול, נשימות השוורים נשמעות באפלה, חמור
נוער נעירה יבשה כניסור, הדלועים התלויים נחבטים זה
בזה עם הרוח בקול חלול.

לא, אין זה תעתוע. בנו זה, בן הזקונים שילדה לו
אשתו, אינו אלא ילדה.

האיש אינו כועס, הוא בוודאי יודע שאשתו עשתה זאת
מאהבתה אליו, היא ביקשה לרצותו, ביקשה שיאמין בכך
שיש לו יורש.

שנים רבות לא יכלה אשתו ללדת לו בן. שוב ושוב

זמן רב טובה ילדה במגורי אביה ללא אם — לבושה כילד בכותונת צבעונית. והכותונת — אדם כלפי עצמו לעולם אינו אלא הוא — לא זכר ולא נקבה. או זכר וגם נקבה, ואותה עובדה נקבעת רק בינך לבין זה העומד מולך — אבל איך יתכן לתלות עובדה בעלת חשיבות מכרעת שכזו בעיני המסתכל?

אביה עוקב אחריה בדאגה רבה, הוא שומר על סודה כעל נדר, וגם לה אינו מגלה את אשר הוא יודע. שקר בתוך שקר. במגורי אביהם טובכים גם האחים, כל אותם הבנים שגולדו מאמהות אחרות והם עוקבים מרחוק אחר יוסף בסקרנות שיש בה מן השנאה והפחד, כדרך שהתרנגולות עוקבות זו אחר זו כדי לתפוס ולנקר עד זוב דם.

מה מזרז הילד הזה. הם אינם יודעים את הסוד ולא יגלו אותו אף שהוא כה קרוב וכמעט חשוף לפנייהם.

האוויר קופץ, האוויר רוקד, כמו בבקרים כשהוא עדיין שקוף מכדי לקבוע את חודי המגדלים וכיפות הגג, והוא זע ונע כאילו כל האפשרויות כולן תצאנה לקראת העין, שהרי הכל יודעים שהשמש היא סימן זכרי ואילו הלבנה — סימן נשי הוא, ושבלילה מושכת אליה הלבנה את פני הים ואת הצמחים והזרעים הבוקעים לקראתה מתוך האדמה. הכל רוצים להתקרב אליה כי היא המיילדת, ואילו השמש — כוחה הישיר והגלוי בתוך העולם עצמו. בלב החצר של הרחבה המטואטאת, עומדת יוסף חיוורת ומספרת את חלומה לאחיה היושבים בפנים לוחטות סביב למדורה: השמש והירח קדו לפני, היא אומרת, ובעצם מגלה להם את סוד ההירוגליפים של השינה. האחים צוחקים אבל פניהם רעים. אביהם עוקב אחר השיתה

חיזרה על פתחי רופאים, מכשפים וידעוניות ולבסוף, כאשר ילדה, שיטתה בו והעמידה פנים שהולד בן הוא. עכשיו הוא מבין מדוע התעקשה אשתו לתת לילד שם שמובנו "תוספת", כלומר דבר הטומן בחובו דבר נוסף, ושהוראתו אינה לא בזכר ולא בנקבה אלא בשניהם גם יחד.

האיש מתכופף מעט כדי שלא ישגיחו בו. הוא ממשיך ומתבונן.

עכשיו, לאור הנר שהדליקה האם, נראית הילדה הקטנה כילד לכל דבר. הוא אינו יודע מה היא רואה באור השלהבת. ממקום עומדו, נראות שפתיה של האם נעות. הוא שומע קול מלמול בלבד ללא פשר, ורואה את הפנים הקטנות של אשתו מרוכזות מאוד, סמוכות לפני בתה ואפופות בענן. האם קשה הוא המראה שהיא רואה לפנייה, בתוך השלהבת?

גם אז כמו היום, כמוהו כגברים רבים גם הוא אינו מאמין בניחושים ובכשפים, ואף אסר על אשתו לעסוק בכך, לכן היא עושה זאת בסתר ומלמדת את בתה כל מה שאביה אסר עליה לדעת באיסור גמור.

אדם וחיה לפני שסולקו מגן העדן, לא היו יודעי עצמם כזכר או נקבה, וזה חלק מהעונש שנענשו בו.

האיש פונה בכפיפה והולך משם. לעולם לא יספר לאשתו שגילה את סודה, מפני שנפשו היתה קשורה בנפשה, ומפני שהיא עמדה למות, מוות שסיים את חייה של זו שקבלה מה שהתאוותה לו מאוחר מדי בחיים ובמחיר גדול מחיים.

כדאגה. שוב הוא נוכח לדעת מה שידע מכבר: אנשים תמיד שומעים סיפור — כאילו הוא סב עליהם, והרי החולם את עצמו הוא חולם.

מסובים האחים סביב למדורה ושותקים. הלילה רך וכהה, גיצים מתנפצים ונישאים מעלה, לעבר הכוכבים.

"מה החלום הזה," הם רוטנים.

יוסף עוצרת כפסע מן האש, דמותה עדיין שרויה באפלה. רק הלהבות המתנפצות מן האש כמו מקלפות מן החושך את פניה הלבנים ומצחה הקמור ככיפת בית כנסת. כיצד תענה ולא תכשל בשיחה זו? והרי ממילא לא יאמינו שאינה מרגישה עצמה עדיפה עליהם אפילו בשכולת אחת. יוסף לא יודעת אם סודה יתרונה או חסרונה הוא, וכך היא שומרת עליו בלבה לבל יתגלה, שהרי, אם היתה אהובה כמות שהיא, לא היתה מסתובבת בעולם מחופשת למי שאיננה.

אף לא אחד מן האחים אינו טורח לפנות לה מקום אצל האש. לכן היא מתישבת מאחורי גבו של אחד מהם, חובקת בידה את הגדי שלה שעל צווארו פעמון זעיר, והוא הולך אחריה ממקום למקום ומצלצל.

האחים ממשיכים לדבר כאילו לא היתה שם. אבל לאחר שלא נותר להם עוד דבר לאמרו, הם נזכרים בה ואומרים: "ומה עם אותו חלום שלא רצית לספר לנו עליו קודם?"

יוסף אהבה את חלומותיה, שהיו ברורים ומוזרים כאחד והפתיעו גם אותה, בהציגם לפניה מה שקיים בה מעבר לכל.

ירח וכוכבים — אבל כמוכן אין הם ירח וכוכבים, מפני

שהחולם לעולם אינו משחית את החושך תחת עפעפיו הסגורים על מנת לחזות בקיום כמות שהוא.

היא גומרת לספר את החלום, נשתרר שקט. האש רמצה, כבשה בכתה לא הרחק. אבל מהו הקול הנוסף, קול הולך ומתקרב, קול מעורר חרדה.

"אלך לראות מנין הוא עולה," אמר הבכור ונשמט מן המעגל המואר אל תוך החשכה.

אז נעשה המעשה. רגע לאחר מכן, כשתור האח הבכור, לא יכלו האחים לשחזר לפניו איך קרה הדבר. אחד מהם אמר בכוז: "בעל החלומות הזה" — והם אינם יכולים להזכר מיהו.

"בואו ניקח את הגדי שלו ונצלה אותו באש."

"לא!" צרחה יוסף וחבקה את הגדי בכל כוחה. האחים דרפו אחריה והיא רצה סביב המדורה והגדי בזרועותיה — החום קרוב לפניה כמעט חורך את גבות העיניים.

"טוב," אמרו האחים, "אם הוא כל כך אוהב את החיה הזאת, אנחנו לא מוכרחים לצלות אותה, אנחנו יכולים קצת לשחק בה," ואחד מהם משך בכוח את הגדי מזרועותיה. הגדי נמלט על נפשו והאח החל לרדוף אחריו בחשכת השדה, תופס ומשליך אותו לעבר אחיו.

"די! די!" צרחה יוסף ורצה. שנים רבות לאחר מכן העלתה בדעתה שאולי אשמתה היתה זו ושלולא היתה נופלת לבור ההוא כלל לא היו מעלים על דעתם להשליך אותה לאותו הבור.

ובכן, ומה עלה בגורלה של אותה ילדה?

האם הוציאה משם אביה בסתר, והרי כל אותו זמן

עקב אחריה מאחורי גבם של האחים? ובהיותו איש בעל תבונה אלוהית, אולי ניחש מה המעשה שעלולים לחולל בני האדם מתוך מעמקיהם, ומה עוד — אחים, ואולי לאחר שהצילה מן הבור, הודה האב בפני בתו שידע כל הזמן כי אשה היא, בתה של אהובתו הדומה לה דמיון רב, והוקל לו שהוא יכול לגלות בפניה את רגשותיו ולאחבה. ובאשר לסיפור יוסף, זה שנתגלה לאחר שנים בארמון פרעה שבמצרים — ודאי היה זה מין סיפור פוליטי כפי שכתב הסופר הגרמני על קרוב־רחוק שברחוקים שנתגלגל לחצר המלכות, נשא בתפקיד רם והציל את קרובי־קרוביו, וכידוע לא יכול להתאפק ונתן קולו בבכי כשפגש בהם לאחר שנים, כשם שאדם השוהה שנים רבות בארץ נוכריה נוהג כאשר הוא פוגש בקרובים לו הבאים מארץ אבותיו. אבל אם אמת היא ויוסף הילדה חולצה מן הבור לא בידי אביה, אלא בידי אנשים ישמעאלים ונתגלגלה באמת משם כפי שנתגלגלה ובחוכמתה ידעה להסתיר את דבר היותה נערה, ולאחר מכן אשה, ואיש לא גילה זאת לעולם — כי אז ניתן לנו לתארה שוכבת על משכבה, ובלילות כשבאים החיים לקראתה, אם לאחר מעשה אסנת בת פוטיפרע שעכשיו קל לנו להבינו, או מקץ שנים כששכבה במיטתה לצד גבר או אשה שכבר נרדמו לפניה, והיא אוזרת עוז מקריאתה בספר עתיק, וממשיכה לשמור על סודה — סוד חייה הכפולים, קיום שהוא שינה בערות או ערות בשינה, שבגללו ידעה גם לקרוא את סימני המעבר, סימני החלום שנועדו לפתור את חידת חיי הערות. בין כך ובין כך, בכל הסיפור ההוא אין ולו אף רגע אחד של הקלה, בו מגלה יוסף את סודו לקוראים או

לאחד הנוכחים. לבד אולי מהרגע בו הוא קורא: "הוציאו כל איש מעלי, והוא מתייחד עם עצמו, בוכה וזוכר מה שיכול היה לקרות ולא קרה; האם גבר הוא או אשה, והדבר שלא ניתן להשיב עליו — האם פֶּשֶׁר הוא או חידה, שהיא החיים עצמם. ויוסף, שהיה בעל התלומות, לא ידע זאת.